

Om yttrandefrihetens innebörd – även psykiatrisk forskning bör tåla kritisk granskning

II I artikeln »Kärfves kampanj ...« (Läkartidningen 8/2003, sidorna 636-7) försöker tolv psykiatrer att sabla ned en sociologidocent, som irriterar dem med sin kritik mot dagens härskande uppfattningar inom neuropsykiatrin. De ifrågasätter (liksom i DN 22 januari 2003) om hon verkligen skall få forskningsmedel som kan hjälpa henne att fortsätta röra om i den professionella övertygelsegrytan. Det är mycket som de inte har förstått om yttrandefrihetens syfte och natur.

I en ny debattartikel (DN 18 mars 2003) har nu 31 högskolelärare tagit ställning mot det förmynderi som anser sig kunna sätta gränser för vad andra får betvivla.

John Stuart Mill

En av världens mest framstående föregångsmän för förnuft och upplysning, vars livsverk har banat väg för ett liberalt samhälle och vetenskapliga framsteg, är den brittiske filosofen John Stuart Mill, av många ännu i dag geniförklarad. Hans syn på tankefrihet har förändrat samtiden och borde kanske också övertyga våra brevskrivare om att de helt för-gäves hackar på Eva Kärfve, ty för denna debatt är det inte ens väsentligt om hon har rätt eller fel: »Yttrandefriheten är idag till för att de, som menar att jorden trots allt är platt, får säga det. Precis som den borde ha varit till för dem, som hävdade att jorden var rund, när den förhärskande övertygelsen var, att jorden var platt ...«.

Fyra skäl för yttrandefriheten

I sin berömda klassiker »On freedom« (1858) ger han fyra goda skäl för att yttrandefriheten är avgörande för mänsklighetens framåtskridande: »För det första kan man inte vara helt säker på att den åsikt som undertrycks är felaktig. För det andra kan en nedtystad åsikt ändå innehålla en del sanning. För det tredje skulle en förhärskande åsikt, även om den är helt sann, utvecklas till en fördom om den icke fick ifrågasättas. För det fjärde skulle denna fördom utvecklas till en dogmatisk trosbekännelse och därmed kväva nya idéer och infallsvinklar om den icke längre fick betvivlas.«

Så om den »berömda« svenska DAMP-forskningen inte tål sina kritiker så är det något sjukt i Svithiod.

Mill känner »medlidande med den stackars människa som endast känner till sin egen synpunkt i en fråga«, eftersom de av nödvändighet blir enögd. I dagens

svenska DAMP-debatt skulle Mill finna riklig näring för sin medkänsla.

Rappakalja

Det är inte första gången som psykiatrer försöker få tyst på kritiker som Leif Elinder eller Eva Kärfve. Redan i Göteborgs-Posten 2 november 2000 krävde Kärfves meningsmotståndare högröstat att hon skulle avskedas, bli stoppad, straffad, åthutad, dragen inför domstol och berövad sina forskningsmedel.

Givetvis hände inget dylikt i vårt rättssamhälle, eftersom detta monstruösa påhopp endast innehöll rappakalja, som stegrade sig till följande otyglade okvädessvada: »nivålös, okunnig, omogen, lögn, svammel, ohederlig, virrhjärnor, vansinnesfärd mot avgrunden, vetenskapligt självmord, smutskasta, hudflänga, demonisera, osmaklig, out-härdlig, falskhet, brott, grovt förtal ...« – allt detta i tre militanta niddrev av Kadesjö, Levander och Rasmussen, riktade till ett 20-tal adressater på universitet, sjukhus och Socialstyrelsen – en offentlig handling. Vad är det som får dessa herrar att så grovt tappa fattningen? Kan Eva Kärfve ha träffat en öm punkt?

Får stå ut med att andra tjarar emot

Att driva en egen uppfattning liksom ett parallellspår i en problematik har många gånger givit vetenskapen oväntade insikter och förtjänster, och till yttermera visso borde detta omfattas av forskarnas toleransplikt och i demokratiska stater skyddas som en grundläggande rättighet. Istället hotas Kärfve i strid med grundlagen med personliga nackdelar för sina yttranden i en kontroversiell fråga.

Angreppet på henne är måttlöst. Forskare får tåla att de inte kan övertyga alla och bör vara luttrade nog att tillåta andra att »tjara emot« så länge de vill. Ännu idag finns det vaccinationsmotståndare och kreationister. Tysta ned dem? Att just Sverige skulle gå i täten med försök till en sådan åsiktskväsning verkar besynnerligt.

Freud

Kan vetenskapsmän verkligen nedlåta sig till att fuska? Låt se. Sigmund Freud hade redan i sin ungdom, då han blev kokainberoende, bestämt sig för att bli berömd – brev om denna hans uttryckliga ambition finns bevarade. Och nog blev han det, som vi vet. Men något annat är ganska okänt: En till en början hängiven amerikansk Freud-elev, som ovanligt

noga studerade mästarens gamla källmaterial, upptäckte att patientjournalerna delvis var förfalskade, vissa anamneser rentav uppbyggda, för att stödja Freuds teser. Ingen hade vågat granska den större psykoanalytikern tidigare – ett helgerån. Föreställ er nu att någon enstaka skeptiker hade ifrågasatt Freuds teser och begärt att få se källmaterialet, när psykoanalysen hade högsäsong. Nog hade den tidens kättare blivit åthutade med inte tolv, utan minst 200 professors namnteckningar.

Einstein

Förresten bör en sådan demonstrativ anhopning av titlar och pondus redan i sig väcka misstankar om att någon försöker åka snålskjuts på andras meriter. När Einstein publicerade sin relativitetsteori protesterade upprörda tyska fysikprofessorer med 142 namnunderskrifter mot denna typiskt judiska rabulistik. De ansåg att den raka, ärliga »germanska fysiken« minsann klarade sig bra utan sådan uppenbar gallimatias som en »relativ« tid. Einstein fick sig deras brev tillsänt för kommentar och svarade kort: »Jag finner häri inget hållbart argument mot min teori. PS: Skulle det finnas ett, så hade det räckt med en enda underskrift.« Så sant så.

Diagnos: »Överilad följsamhet«?

Hur kan denna psykiatriska klassifikationsspleen och självbetjäning på udda personligheter gå hem just i Sverige? Där Astrid Lindgrens kloka människokänedom har skapat figurer som Emil i Lönneberga (»trotsstörning« 313,91 och »uppförandestörning« 312,8 – 6 tabletter dagligen), Pippi Långstrump (»hyperaktivitet« – 3 tabletter) och Ronja Rövardotter (»social fobi« – depotinjektioner)! Även Diogenes (»Ur solen, Alexander!«) och Arkimedes (»Rubba inte mina cirklar!«), filosofer som Schopenhauer eller Wittgenstein hade lätt kunnat råka ut för diagnosen »social fobi« eller »Aspergers syndrom« – såsom många andra introverta intellektuella världen över.

Kanske skulle man istället välja att på vårt dussin skribenter sätta diagnosen »överilad följsamhet« (»too-much-compliance disorder«, DSM-IV, V15, 82)?

Michael G Koch

*dr med, regementsläkare, epidemiolog,
Karlsborg; Nils Bejerot-pristagare 1989
michael.koch@k3.mil.se*